

25 פברואר 2021

י"ג אדר, תשפ"א

לכבוד

מר יאיר פינס

מנכ"ל משרד הבינוי והשיכון

לכבוד

מר יעקב ליצמן

שר הבינוי והשיכון

הנדון: המלצות להפרדה מגדרית בתדריך משרד הבינוי והשיכון לתכנון עירוני של שכונות לאוכלוסייה

החרדית

1. אנו פונות אליכם בעקבות [הודעה](#) שפורסמה בתאריך 4.2.2021 בעיתון "הארץ", לפיה תדריך רשמי שפרסם משרד הבינוי והשיכון לתכנון עירוני של שכונות לאוכלוסייה החרדית, כולל בתוכו המלצות להפרדה מגדרית ולכללי צניעות במרחב הציבורי.
2. מעיון בתדריך, עולה כי המשרד ממליץ על הפרדה מגדרית בתחומים רחבים, ובהם חינוך, תרבות, תעסוקה, מסחר והמרחב הציבורי כולו. כל זאת, תוך חריגה מסמכות, ובניגוד מוחלט לדין ולדו"ח משרד המשפטים בנושא, תוך פגיעה קשה והדרה של ציבור הנשים, הכל כמפורט להלן.
3. להלן מספר דוגמאות להמלצות מתוך התדריך:

מרחב ציבורי:

- בתכנון הרחוב "יש להתחשב במנהג האוכלוסייה לשמור על מרווח בין גברים לנשים" (עמ' 208)
- בתכנון המרחב הציבורי יש לצמצם "שטחי שירות המיועדים לעודד שהייה", כחלק מהעדפה כללית לצמצום התקהלות (עמ' 186)
- שירותי התרבות והקהילה יתקיימו אף הם בהפרדה מגדרית. "אם שירות התרבות משולב במוסד חינוך, יש לאפשר כניסה נוספת נפרדת מתוך מוסד החינוך עצמו". (עמ' 182)

מסחר:

- יש לתכנן מבנים מסחריים "באמצעות תכנון מרחב המאפשר פיקוח חברתי: מסחר פונה אל החוץ, חשוף לקהילה, או בעל חלל פנימי רחב ופתוח משני צידיו" (עמ' 50).
- יש להעדיף תכנון של מרכזי מסחר באופן שמאפשר "פיקוח חברתי ושאינם יוצרים בעיות צניעות בהתאם לסטנדרטים של הקהילה המקומית (למשל נישות נסתרות או מקומות ישיבה חיצוניים בבתי קפה או בפיצריות)" (עמ' 48).
- "מיקום המסחר בתוכנית יתוכנן לאפשר ככל הניתן הפניית המסחר לחזית הרחוב, שבו מתקיימת השגחה רחבה לאורך היום" (עמ' 186).

תעסוקה:

4. מבנים למשרדים, שירותים ותעסוקה "יתוכננו באופן שיפחית במידת האפשר שטחי מעבר, חללים ונישות מוסתרים" (עמ' 186).

5. על אזורי תעסוקה נכתב כי הם צריכים להתאים לאפיון הקהילתי, ובכלל זה "הפרדה מגדרית ושיקולי צניעות" (עמ' 188).

6. **ראשית** יודגש, כי אין מחלוקת על חשיבות התכנון הייעודי של שכונות עבור האוכלוסייה החרדית, תוך התחשבות בצרכים הדמוגרפיים והמאפיינים הייחודיים של ציבור זה. אולם, תכנון מותאם כאמור לא יכול להיות **מנוגד לדין**, תוך פגיעה והדרה של מחצית האוכלוסייה בכלל, והאוכלוסייה אליה מכוון התכנון בפרט. כידוע, אוכלוסייה זו אינה מקשה אחת, והיא כוללת **מגוון קולות שונים**. עמדה זו באה לידי ביטוי למשל בהתייחסות של נילי פיליפ, פעילה חברתית דתייה מבית שמש, המצוטטת בכתבה ב"הארץ":

"כאשר הקיצוניים מירושלים הגיעו לשכונות החרדיות כאן, אחת הדרישות הראשונות שלהם הייתה להעניף את הספסלים הציבוריים, כדי למנוע מגברים ונשים להיות באותו מקום. אני זוכרת איך נשים חרדיות סיפרו אז שזו דרישה קיצונית מדי. מחריד לגלות שמשרד ממשלתי הופך את מה שנחשב לקיצוני לנורמה החדשה, ומשתף פעולה עם פיקוח על נשים כאשר הן יוצאות לעבוד או הולכות לקניות. במה זה שונה מ'משמרות הצניעות' שפועלות ברחובות?"

במלים אחרות, ולמעלה מן הצורך, ייאמר כי התדריך מאמץ אורחות חיים שאינם מקובלים אף במגזר החרדי עצמו, והם פרי תפישות פסולות של גורמים הנחשבים קיצוניים גם בתוך המגזר עצמו.

7. נזכיר, כי בשורה של פסקי דין של בית המשפט העליון נקבע כי מתן שירותים בהפרדה מגדרית במרחב הציבורי, מהווה אפליה פסולה והיא אסורה. כך נקבע לגבי הפרדה בין גברים לנשים באוטובוסים, הצבת שילוט ברחוב הקורא לנשים לפנות למסלולים נפרדים או להתלבש באופן צנוע, ועוד.

8. יתרה מכך, הנחיות המשרד, כפי שמפורטות במדריך, עומדות בניגוד מוחלט להמלצות [דו"ח הצוות המשרדי לבחינת תופעת הדרת הנשים במרחב הציבורי מיום 7 במרץ 2013](#) (להלן: הדו"ח) אשר קיבלו תוקף של החלטת ממשלה ביום 30 במרץ 2014 (החלטה מס' 1526), בהן נקבע כי **"אין לייצר או לאפשר הסדרי הפרדה בין גברים לנשים". החלטת הממשלה קובעת במפורש כי על גורמי הממשלה לפעול באופן אקטיבי לביעורה של תופעת הדרת הנשים מהמרחב הציבורי, כחלק מהחובה המשפטית והציבורית למגר תופעות חברתיות מפלות ולפעול בשוויון**. אין ספק, כי משרד השיכון, באמצעות התדריך האמור, לא רק שאינו פועל לביעורה של התופעה, אלא הוא עצמו מעודד, מייצר ומנציח אותה כנורמה.

9. בשנים האחרונות פועלת שדולת הנשים באופן אינטנסיבי כנגד התופעה החמורה של הדרת נשים במרחב הציבורי. מפניות רבות שזרמו אלינו נוכחנו לגלות כיצד דרישות צניעות ומחיקת נשים במרחב הציבורי, אירועים לגברים בלבד והפרדה מגדרית הולכים ומתרחבים לעוד ועוד זירות. כחלק ממאבק זה, שורה של ביטויי הפרדה בטקסים ממלכתיים, בקופות החולים, בבתי העלמין ובשמורות הטבע נקבעו כפסולים ואסורים. נימוקים דתיים להתיר קיומם של הסדרי הפרדה נדחו שוב ושוב. בהקשר זה נפנה לפסקה 93 לדו"ח:

"נימוקים כבדי משקל מתחום הדין הראוי מובילים למסקנה לפיה אין לראות בהגנה על הזכות החוקתית לחופש הדת כמחייבת את הרשות הציבורית להתיר קיומם של הסדרי הפרדה או הסדרים אחרים המבחינים בין נשים לגברים מנימוקים דתיים. קבלתה של טענה מעין זו משמעה כי עצם נוכחותם של אישה או איש במקום מסוים, כדן ומבלי לגרום הפרעה כלשהי, גוררת פגיעה בזכויותיו של האחר לכבוד ולחופש הדת. קשה להלום כי עצם מראה של אישה

או נוכחותה במקום ציבורי מסוים גוררת מבחינה מושגית פגיעה בזכויות החוקתיות הללו, בגדרה של אותה שיטה משפטית המבכרת את ערכי כבוד האדם והשוויון".

10. המדריך שפורסם על ידי המשרד מאמץ פרקטיקה פסולה ומקבע סטנדרט של הפרדה מגדרית כדבר מובן מאליו, בניגוד לדין וחרף שורה של פסיקות כי מדובר בנורמה פסולה שיש לפעול למיגורה. מעבר לאי החוקיות שבעניין, העובדה שמשרד השיכון כולל במדריך רשמי מטעמו דרישות להפרדה מגדרית ולצניעות לא חוקיות כנורמה, מהווה תקדים מסוכן ועליית מדרגה נוספת בפגיעה בזכויות נשים.

11. הפרדה מגדרית היא פרקטיקה שמפלה ומשפילה נשים, שכן מה שעומד מאחוריה הוא הרצון להסתיר נשים ולייצר מרחב "נקי" מהן. התפיסה המבוטאת בתדריך מטעם משרד השיכון, לפיה נוכחותן של נשים מטמאת את המרחב הציבורי לא רק שאינה חוקית, אלא מלמדת על הסכנה מנרמול התופעה ומדרון חלקלק.

12. יפים לעניין זה דבריו של כב' השופט דנציגר בפסק דינו בית המשפט העליון ברע"א 6897/14 רדיו קול ברמה נ' קולך (2015), בנוגע לתופעת הדרת הנשים במרחב הציבורי, באמרו כך: "מצאתי לנכון להביע כבר בפתח הדברים את תחושת המיאוס ושאת הנפש מקימה של תופעה זו, אשר נדמה שרק הולכת ומתרחבת, באותם מקרים שבהם היא עולה כדי הפליה אסורה. מדובר בתופעה פסולה ונפסדת, שכבר נאמר לגביה שהיא "פוצעת אנושות בכבוד האדם"... ופוגעת באופן בוטה בזכויות גרעיניות ובסיסיות של נשים. מעבר לכך, בהדרת נשים יש גם כדי להשריש תפישה שלפיה החיים הציבוריים שייכים מטבעם "לגברים בלבד", וכפועל יוצא מכך כדי להנציח פערי מעמדות מגדריים והתנהגויות שמטבען הן מבזות, משפילות ומנמיכות נשים. הדברים בולטים במיוחד כאשר נשים נאלצות לפנות לרשויות ולערכאות על מנת שיוצהר כי הן "רשאויות" לבצע פעולות בסיסיות במרחב הציבורי, ומובן כי הפגיעה הגלומה בכך אינה מתמצה אך ורק בעניין הפרטני, אלא מדובר בפגיעה בחברה כולה..." (ההדגשות אינן במקור).

13. הגם שהתדריך שפורסם אינו בעל תוקף מחייב, הרי שהוא משמש ככלי עבודה עבור גורמים יזמיים ומתכננים, וככזה, הוא אינו יכול להיות מנוגד לדין, לפגוע בנשים ולהדירן.

14. לאור כל האמור לעיל, אנו פונות אליכם בדרישה לגנוז לאלתר את התדריך, ולמצער את כל החלקים בו המכווינים להפרדה מגדרית ו/או לתכנון לפי כללי צניעות חמורים, כאמור לעיל.

נודה לתגובתכם בתוך 7 ימים ממועד מכתבנו זה.

בברכה,

רויטל חובל, עו"ד

גלי זינגר, עו"ד

דנה מיטב, עו"ד

מנהלת קידום מדיניות וחקיקה

מנהלת המחלקה המשפטית

מנכ"לית שדולת הנשים בישראל

העתיקים:

עו"ד אלעזר במברגר, יועמ"ש משרד השיכון

עו"ד קרן דהרי, ממונה על הדרת נשים במרחב הציבורי במשרד המשפטים